dr Beata Udzik
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
I Liceum Ogólnokształcące w Jarocinie

Ad fontes[1], czyli zacznijmy od uzgodnienia znaczeń

Podstawowym warunkiem osiągnięcia pełnego porozumienia
przy przekazywaniu treści od nadawcy do odbiorcy
jest jednakowe rozumienie przez obie strony
społecznie ustalonych znaczeń wyrazów[2].

M. Szymczak

Słowa kluczowe XXII Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej to **twórczość** i **kreatywność**. Świadczy o tym nie tylko tematyka, ale także frekwencja słów w zaproszeniu na konferencję oraz w punktowym zarysie jej problematyki. W dokumentach tych pięć razy pojawia się rzeczownik **twórczość**, sześć razy przymiotnik **twórczy**, cztery razy rzeczownik **kreatywność.** Celem niniejszego artykułu stanie się prześledzenie pochodzenia, znaczenia oraz kolokacji (typowych połączeń wyrazowych) słów kluczowych konferencji. Doczekały się one bowiem różnych definicji w ramach dyscyplin, które zagadnieniem **twórczości** i **kreatywności** zajmują się, traktując je jak pojęcia i terminy. Tymczasem równie ważne wydaje się sięgnięcie do źródeł, ustalenie znaczeń słów w języku, którym wszyscy się posługujemy. Moje rozpoznania będą miały głównie charakter synchroniczny, ponieważ sięgnę do słowników oraz tekstów pochodzących z XX i XXI wieku, jednak pewien element diachronicznego spojrzenia ujawni się w odwołaniu do etymologii.

Pochodzenie słów

Po wpisaniu do popularnej wyszukiwarki internetowej słowa **kreatywny** w ciągu zaledwie 0,22 sekundy otrzymujemy około 5 160 000 wyników. Słowo **twórczy** to tylko około 3 510 000 wyników. Tymczasem to właśnie **twórczy** jest słowem obecnym w polszczyźnie od dawna (choć w nieco innej postaci fonetycznej i morfologicznej). Wywodzi się bowiem od prasłowiańskiego czasownika **tvoriti* oznaczającego „powodować powstanie czegoś; robić, czynić; formować, kształtować”[3]. Jak pisze Irena Długosz-Kurbaczowa w *Słowniku etymologicznym języka polskiego*, „strukturalnie czasownik **tworzyć** znaczył «czynić twardym; nadawać twardą formę», czyli «powołać do istnienia, wytworzyć»”[4] i tak jak **twarz** czy **twardy** należy do polskiego dziedzictwa

[1] *ad fontes* – łac. do źródeł.

[2] M. Szymczak, *Wstęp do edycji* [w:] tegoż (red.), *Słownik języka polskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1978, s. 7.

[3] W. Boryś (red.), *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005.

[4] I. Długosz-Kurbaczowa, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.

prasłowiańskiego **tvoriti*. Zarówno **twarz**, jak i **twór** oznaczały rezultat czynności, czyli „stworzenie, wytwór, dzieło". O ile **twór** jako derywat wsteczny zachował związek znaczeniowy ze swą podstawą słowotwórczą, o tyle **twarz** pozostaje współcześnie wyrazem znaczeniowo niezależnym od podstawy.

Podobny proces (zw. leksykalizacją) wystąpił również w zakresie innych formacji pochodzących od tego czasownika. Czasownik **tworzyć** ma wiele form prefiksalnych, np. **natworzyć**, **potworzyć**, **przetworzyć**, **stworzyć**, **utworzyć**, **wytworzyć** i odpowiadających im form niedokonanych: **twarzać**, **natwarzać**, **potwarzać**, **przetwarzać**, **stwarzać**, **wytwarzać**, przy czym każda z nich staje się wyrazem podstawowym dla nowych formacji. Charakterystyczne są zwłaszcza rzeczowniki tworzone w procesie derywacji wstecznej: **potwór**, **przetwór**, **stwór**, **utwór**, **wytwór**[5].

Do rodziny wyrazów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio od czasownika **tworzyć** należą także **twórca** i **twórczy**.

Drugie ze słów kluczowych, czyli **kreatywność**, trafiło do polszczyzny zupełnie inną drogą. W pochodzącym z początku XIX wieku *Słowniku języka polskiego* opracowanym przez Samuela Bogusława Lindego próżno szukać wyrazów **kreatywność** czy **kreatywny**. Podobnie jest w *Słowniku wileńskim* wydanym w roku 1861 czy *Słowniku warszawskim* powstającym w latach 1900–1927. W słowniku Lindego natomiast znajdziemy pochodzące z łaciny słowo **kreacja** wyjaśnione jako „robienie kogo czym, mianowanie, obieranie"[6]. Również *Słownik wileński* odnotowuje wyraz **kreacja** (z łac.) jako „mianowanie, obieranie" w znaczeniu „kreacja kardynałów"[7]. *Słownik warszawski* podaje już dwa znaczenia słowa **kreacja**: 1. utwór; 2. mianowanie, obieranie, wybór[8]. Kiedy sięgniemy do *Słownika języka polskiego* pod red. Witolda Doroszewskiego, słownika powstającego w latach 1958–1969, to w nim również nie znajdziemy wyrazów **kreatywny** czy też **kreatywność**. Zawiera on natomiast wyraz **kreacja**, w którego opisie semantycznym pojawiły się cztery znaczenia: 1. sposób odtworzenia przez aktora jakiejś postaci w utworze scenicznym (zwykle o sposobie odtworzenia wybitnym, oryginalnym), 2. oryginalny w pomyśle, artystycznie wykonany, wytworny strój lub szczegół stroju albo uczesania, zwłaszcza w zakresie mody kobiecej, 3. *przestarz.* utwór, dzieło, wytwór, twór, twórczość, 4. *daw.* utworzenie, mianowanie (red. W. Doroszewski, 1958–1966)[9]. Przymiotnik utworzony od wyrazu **kreacja** to **kreacyjny**, czyli (z kwalifikatorem przestarzały) „zdolny do tworzenia, twórczy"[10], np. kreacyjna wyobraźnia.

[5] Tamże.

[6] S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1808, wyd. 3 fotooffsetowe, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1951.

[7] A. Zdanowicz i in., *Słownik języka polskiego*, Wilno 1861, edycja elektroniczna: http://eswil.ijp-pan.krakow.pl/index.php [dostęp: 18.07.2016].

[8] J. Karłowicz, A.A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *Słownik języka polskiego,* Warszawa 1902, wydanie fotooffsetowe, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1952.

[9] http://www.sjpd.pwn.pl/haslo/kreacja/ [dostęp: 18.07.2016].

[10] http://www.sjpd.pwn.pl/haslo/kreacyjny/ [dostęp: 18.07.2016].

W przywoływanym słowniku pod red. Witolda Doroszewskiego znajduje się też adnotacja etymologiczna informująca, że wyraz **kreacja** pochodzi od łacińskiego **creatio**, oznaczającego tworzenie, wybór. Tymczasem interesujące nas słowo **kreatywny** odnotowuje dopiero powstający w latach 1978–1981 *Słownik języka polskiego* pod red. Mieczysława Szymczaka. W opisie semantycznym czytamy, że **kreatywny** to to samo, co **twórczy**[11]. Słowo opatrzone zostało kwalifikatorem stylistycznym **książkowy** oraz objaśnieniem etymologicznym **z angielskiego**.

W *Praktycznym słowniku współczesnej polszczyzny* pod red. Haliny Zgółkowej wydawanym w latach 1994–2005 pojawia się wyraz **kreatywny**, a jego znaczenie definiowane jest następująco: „1. o kimś: taki, który posiada umiejętność tworzenia nowych jakości, jest operatywny, pomysłowy […]. 2. pozwalający na dokonanie istotnych zmian, ulepszeń; mający zdolność tworzenia"[12]. Słownik ponadto podaje informację etymologiczną „z angielskiego creative".

Mamy więc do czynienia z sytuacją, w której wyraz **kreacja** funkcjonował w polszczyźnie od dawna (odnotowany został w pochodzącym z początku XIX wieku słowniku Lindego) jako zapożyczenie z łaciny w ściśle określonym znaczeniu: mianowanie kogo czym, później także utwór (*Słownik warszawski*), a wywodzony od niego przymiotnik **kreacyjny**: zdolny do tworzenia, twórczy[13]. Natomiast słowa **kreatywny** i **kreatywność** występują dopiero w słownikach z drugiej połowy XX wieku, a jako źródło etymologiczne podaje się w nich zazwyczaj język angielski (z tego też powodu inne brzmienie i budowa).

Wyrazy modne

Popularność wyrazu **kreatywny** znacznie wzrosła na przełomie XX i XXI wieku, a obecnie jest on przez językoznawców zaliczany do kategorii wyrazów modnych, czyli takich, które „w jednym ze swoich znaczeń są w pewnym okresie używane w tekstach o wiele częściej, niżby to wynikało z potrzeb komunikacyjnych"[14].

Wyraz czy wyrażenie stają się modne wówczas, gdy są używane częściej niż zwykle, a ich użycie nie jest uzasadnione potrzebami komunikacyjnymi. Wyrazy modne wydają się użytkownikom języka lepsze, ładniejsze, oryginalniejsze, atrakcyjniejsze od innych, sygnalizują w ich mniemaniu przynależność do określonego środowiska lub do jakiejś pożądanej „grupy wtajemniczenia".

Modny wyraz, zrazu atrakcyjny, staje się jednak bardzo szybko językowym natrętem i zaczyna pojawiać się w połączeniach dla niego niewłaściwych, wypierając słowa kontekstowo i znaczeniowo ustabilizowane[15].

[11] M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1978.

[12] H. Zgółkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny,* t. 18, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 1998.

[13] J. Karłowicz, dz. cyt.

[14] A. Markowski, *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienie leksykalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 188.

[15] E. Kołodziejek, *Festiwal radosnych zakupów – moda językowa na tle współczesnych zmian kulturowych* [w:] *W kręgu polszczyzny dawnej i współczesnej*. Księga ofiarowana dr. hab. Kazimierzowi Długoszowi, profesorowi Uniwersytetu Szczecińskiego, E. Kołodziejek (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006, s. 219–231.

W wyszukiwarce PELCRA dla danych Narodowego Korpusu Języka Polskiego dostępnych od 2012 roku znajduje się profil diachroniczny pokazujący frekwencję wyrazów **kreatywny** i **kreatywność** w tekstach pochodzących z lat 1988–2010[16].

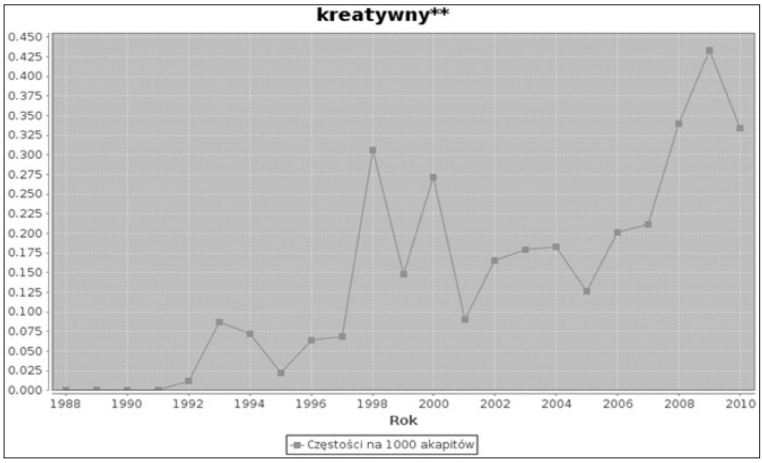

Rysunek 1. Profil diachroniczny dla zapytania kreatywny**
Źródło: http://www.nkjp.uni.lodz.pl/index_adv.jsp [dostęp: 19.07.2016].

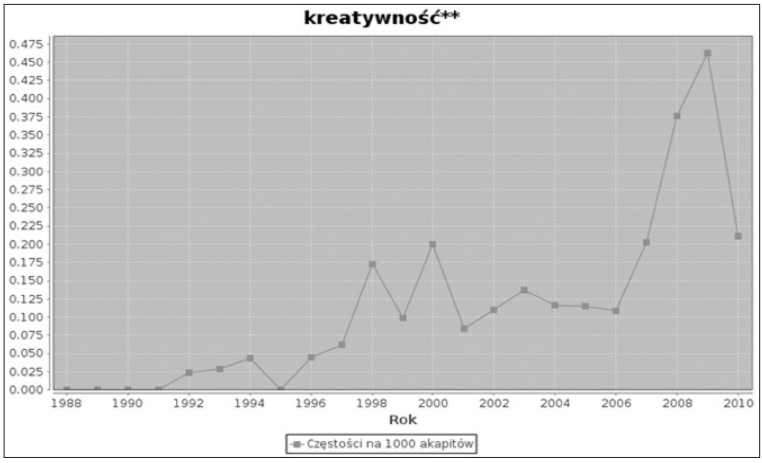

Rysunek 2. Profil diachroniczny dla zapytania kreatywność**
Źródło: http://www.nkjp.uni.lodz.pl/index_adv.jsp [dostęp: 19.07.2016].

[16] P. Pęzik, *Wyszukiwarka PELCRA dla danych NKJP. Narodowy Korpus Języka Polskiego* [w:] A. Przepiórkowski, M. Bańko, R. Górski, B. Lewandowska-Tomaszczyk (red.), *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Obydwa wykresy pokazują wyraźny wzrost frekwencji obu wyrazów, a trzeba dodać, że w przypadku NKJP[17] mamy do czynienia nie tylko z korpusem referencyjnym, czyli odzwierciedlającym „świadomość językową przeciętnego użytkownika danego języka"[18], ale także zrównoważonym, co oznacza, że teksty będące jego podstawą zostały wybrane według określonych kryteriów i w odpowiednich proporcjach. Można przypuszczać, że ograniczenie się do tekstów publicystycznych, informacyjno-poradnikowych i naukowo-dydaktycznych spowodowałoby jeszcze wyższą frekwencję słów **kreatywność** i **kreatywny**.

Tabela 1. Wzorcowa budowa korpusu

Typ tekstu	Udział procentowy w korpusie
Publicystyka i krótkie wiadomości prasowe	50%
Literatura piękna	16%
Literatura faktu	5,5%
Typ informacyjno-poradnikowy	5,5%
Typ naukowo-dydaktyczny	2,0%
Inne teksty pisane	3,0%
Książka niebeletrystyczna nieklasyfikowana	1,0%
Teksty konwersacyjne, mówione medialne i quasi-mówione (razem)	10,0%
Teksty internetowe statyczne i dynamiczne (razem)	7%

Źródło: R.L. Górski, M. Łaziński, *Reprezentatywność i zrównoważenie korpusu* [w:] A. Przepiórkowski, M. Bańko, R. Górski, B. Lewandowska-Tomaszczyk (red.), *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 33.

O wyrazach modnych pisze także Andrzej Markowski w *Kulturze języka polskiego*[19]. Wśród przykładów wyrazów nadużywanych wymienia słowo **kreatywny** w znaczeniu „twórczy, pomysłowy".

Tabela 2. Przykłady użycia wyrazu kreatywny

Modnie	Lepiej
Umysł **kreatywny** **Kreatywna** zabawa Potrzebujemy **kreatywnych** pracowników	Umysł **twórczy** **Twórcza** zabawa Potrzebujemy **twórczych** pracowników albo: Poszukujemy ambitnych i **pomysłowych** pracowników

Źródło: A. Markowski, dz. cyt., s. 198.

[17] NKJP – Narodowy Korpus Języka Polskiego

[18] R.L. Górski, M. Łaziński, *Reprezentatywność i zrównoważenie korpusu* [w:] A. Przepiórkowski, M. Bańko, R. Górski, B. Lewandowska-Tomaszczyk (red.), dz. cyt., s. 35.

[19] A. Markowski, *Kultura języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

O tym, że również w odczuciu użytkowników języka słowo kreatywny jest nadużywane, świadczą choćby zapytania przesyłane do Internetowej Poradni Językowej PWN.

Zapytanie z 15.02.2009

Proszę o wyjaśnienie, czy robiące coraz większą karierę w Internecie słowo kreatywny w języku polskim może odnosić się do tworów, a nie tylko twórców. Czy określenia kreatywny pomysł, kreatywny obraz są poprawne, czy lepiej byłoby napisać pomysł kreatywnego autora, obraz twórczego grafika?

Pomysł może ciekawy, interesujący, niezwykły, nowatorski, oryginalny, śmiały, twórczy (za Słownikiem dobrego stylu, PWN), obraz też można określić na wiele sposobów. Użycie w zamian modnego słowa kreatywny nie będzie błędem semantycznym (…), ale efekt stylistyczny da mierny. Zwłaszcza jeśli autor w ogóle nadużywa wyrazów modnych.

Mirosław Bańko, PWN

Zapytanie z 16.09.2002

Proszę o wyjaśnienie, czy istnieje różnica między słowami kreatywny i twórczy? Z góry dziękuję za odpowiedź.

Jedyna różnica to ta, że słowo kreatywny jest modne i książkowe. W zwykłej rozmowie raczej się go nie usłyszy, można natomiast natrafić na nie w ogłoszeniach o pracy (pracodawcy uwielbiają kreatywnych), w książkach psychologicznych, literaturoznawczych i innych. Być może istnieją jakieś związki wyrazowe, może terminy fachowe, w których słowa kreatywny i twórczy nie są wymienne. W języku ogólnym jednak nie ma między nimi różnicy znaczeniowej. Istotna różnica jest tylko między kreatywnością i twórczością, te słowa bowiem nie są wymienne.

Mirosław Bańko

Słownikowe znaczenia i kolokacje wyrazów

Istotne wydaje się ustalenie, jakie komponenty znaczeniowe wchodzą dziś w skład struktury semantycznej interesujących nas wyrazów[20].

Twórczy zatem to taki, który tworzy, może tworzyć lub ma na celu tworzenie. Twórczy jest więc podmiot, który czynność tworzenia już podjął, ma taką potencję lub zamiar (cel). Stąd twórczy może być człowiek (artysta, poeta), ale też twórcze może być to, co go stanowi/charakteryzuje w sensie duchowym i intelektualnym (umysł, talent, zapał, energia, inicjatywa, inwencja, pasja, wyobraźnia, możliwości, zdolności, zainteresowania). Twórczy jest także wynik tworzenia, stąd twórcza myśl, koncepcja, dyskusja, krytyka. W tym znaczeniu synonimami przymiotnika twórczy są konstruktywny, kreatywny, płodny; hiperonimem – zdolny; a hiponimy to oryginalny, pomysłowy. Twórczy to znaczy wreszcie dotyczący, skupiający twórców/artystów: związek, środowisko, dorobek, osiągnięcie.

[20] W definiowaniu współczesnych znaczeń wyrazów **twórczy**, **twórczość**, **kreatywny**, **kreatywność** posłużę się *Uniwersalnym słownikiem języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, t. 1–4, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003, http://usjp.pwn.pl/ [dostęp: 23.07.2016].

Rzeczownik **twórczość** oznacza zarówno czynność tworzenia, zwłaszcza dzieł sztuki (trwającą także latami), stąd twórczość artystyczna, literacka, muzyczna, naukowa, poetycka, dramatopisarska, translatorska, dzieje twórczości; jak i „ogół dzieł stworzonych przez kogoś, zwykle przez artystę, naukowca”[21].

Analiza profili występowania obu wyrazów na podstawie danych udostępnianych w wyszukiwarce NKJP pozwala na porównanie częstości ich występowania w określonych typach tekstów[22].

Profile pokazują, że obydwa wyrazy pojawiają się często w tekstach literackich, zwłaszcza poezji. Ważne źródło stanowią także inne teksty pisane (urzędowe i perswazyjne), teksty informacyjno-poradnikowe czy też naukowo-dydaktyczne. W tekstach internetowych występują one częściej w formie statycznej niż interaktywnej. Wszystko to potwierdza, że mamy do czynienia ze słowami charakterystycznymi raczej dla pisanej (artystycznej i publicystycznej) odmiany języka.

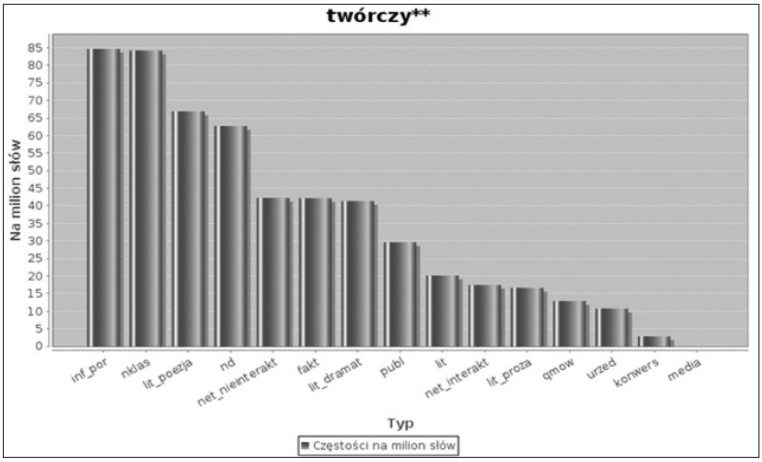

Rysunek 3. Profil występowania dla zapytania twórczy**
Źródło: http://www.nkjp.uni.lodz.pl/index_adv.jsp [dostęp: 19.07.2016].

[21] Tamże.

[22] W NKJP przyjęto następującą typologię tekstów: 1. literatura piękna: a) proza, b) poezja, c) dramat; 2. literatura faktu; 3. publicystyka i krótkie wiadomości prasowe; 4. typ naukowo-dydaktyczny; 5. typ informacyjno-poradnikowy; 6. książka niebeletrystyczna niesklasyfikowana; 7. inne teksty pisane: a) typ urzędowo-kancelaryjny, b) teksty perswazyjne (ogłoszenia, reklamy, propaganda polityczna), c) krótkie teksty instruktażowe; 8. listy; 9. Internet; a) interaktywne strony WWW (fora, chaty, listy dyskusyjne itp.), b) statyczne strony WWW; 10. teksty mówione konwersacyjne; 11. teksty mówione medialne; 12. teksty quasi-mówione. R.L. Górski, M. Łaziński, *Typologia tekstów w NKJP* [w:] A. Przepiórkowski, M. Bańko, R. Górski, B. Lewandowska-Tomaszczyk (red.), dz. cyt., s. 14–15.

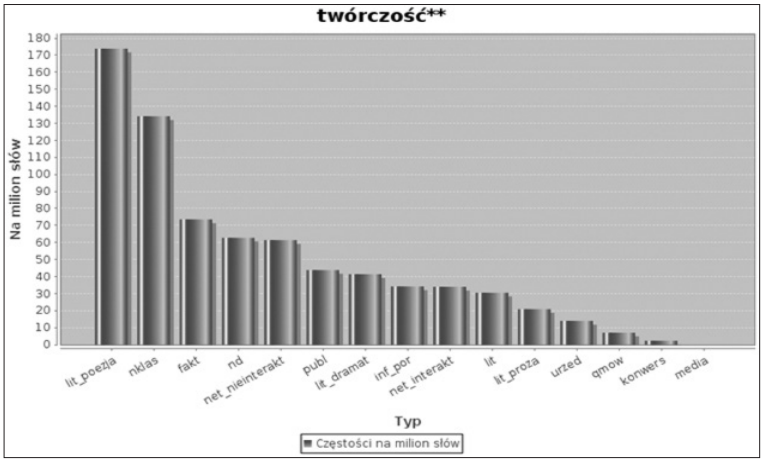

Rysunek 4. Profil występowania dla zapytania twórczość**
Źródło: http://www.nkjp.uni.lodz.pl/index_adv.jsp [dostęp: 19.07.2016].

Wyraz **kreatywny** w swym podstawowym znaczeniu, podobnie jak twórczy, odnoszony jest do człowieka. Kreatywny zatem powiemy o człowieku zdolnym do tworzenia czegoś nowego, oryginalnego; kimś pomysłowym, twórczym (kreatywny artysta, dyrektor, reżyser)[23]. Kreatywny odnosi się także do różnych form działalności człowieka lub jego cech. Drugie znaczenie przymiotnika to „mający na celu tworzenie, dający możliwość, podstawę do tworzenia czegoś nowego, oryginalnego; twórczy"[24]. Kreatywne mogą być dyskusja, decyzja czy polityka, ale także zdolności. W obu znaczeniach synonimem pozostaje twórczy.

Rzeczownik **kreatywność** kwalifikowany jako książkowy oznacza „zdolność do tworzenia czegoś nowego, oryginalnego, przynoszącego nowe rozwiązania; pomysłowość"[25]. Choć kreatywność jest pewną potencją (wyraz podawany jako synonim), zdolnością do twórczego, oryginalnego działania, to nie jest równoznaczna z twórczością.

Profile występowania wygenerowane dla wyrazów **kreatywny** i **kreatywność** w wyszukiwarce NKJP pokazują, że występują one w innych typach tekstów niż wyrazy **twórczy** i **twórczość**.

[23] Za: *Uniwersalny słownik języka polskiego*, dz. cyt.

[24] Tamże.

[25] Tamże.

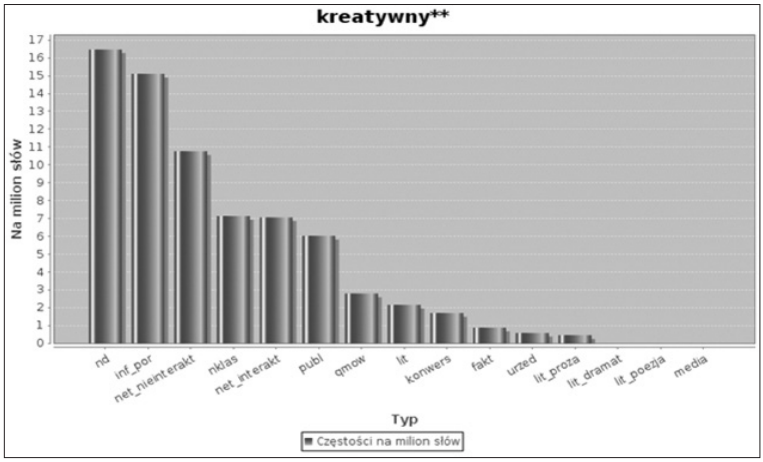

Rysunek 5. Profil występowania dla zapytania kreatywny**
Źródło: http://www.nkjp.uni.lodz.pl/index_adv.jsp [dostęp: 19.07.2016].

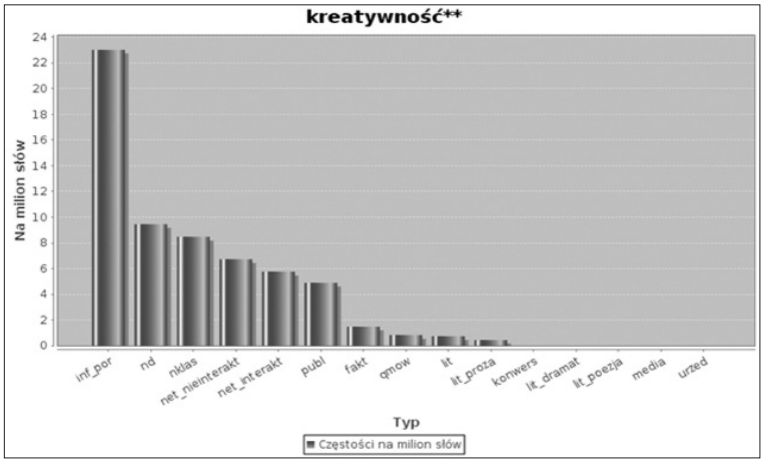

Rysunek 6. Profil występowania dla zapytania kreatywność**
Źródło: http://www.nkjp.uni.lodz.pl/index_adv.jsp [dostęp: 19.07.2016].

Wykresy pokazują, że wyrazy te najczęściej pojawiają się w tekstach o charakterze naukowo-dydaktycznym oraz informacyjno-poradnikowym. Dość istotnym miejscem występowania są też teksty internetowe. Natomiast słowa te w zasadzie nie występują w literaturze, zwłaszcza poezji i dramacie, co stanowi potwierdzenie słownikowych opisów semantycznych. Zakresy użycia rodzimych słów **twórczy** i **twórczość** nie pokrywają się w pełni z zakresem występowania pochodzących z języka angielskiego słów **kreatywny** i **kreatywność**.

Wyszukiwarka PELCRA NKJP daje także możliwość wygenerowania kolokacji (typowych połączeń wyrazowych). Przyjrzenie się kolokacjom rzeczownikowym obu przymiotników daje pewne wyobrażenie, w jakich połączeniach najczęściej się pojawiają. Dla wyrazu **twórczy**[26] wskazano 316 kolokacji. Najczęściej łączy się on z wyrazami praca (600 kolokacji), proces (176), siła (151), inwencja (137), człowiek (118), postawa (110), stowarzyszenie (100), stowarzyszyć (100), akt (95), droga (94), energia (89), potencjał (82), postaw (73), być (70), sposób (67), moc (66), dorobek (61), swoboda (59), wena (58), inspiracja (58), ekspresja (57), warsztat (51), inicjatywa (47), grupa (47), poszukiwanie (42), poszukiwać (42), rozwój (40), inteligencja (39), pasja (34), jednostka (33), dziecko (33), osoba (32), niemoc (31), talent (31), artysta (31)[27]. Wśród współwystąpień zawierających wymienione już rzeczowniki osobowe (człowiek, jednostka, dziecko, osoba, artysta), wystąpiły też kolokacje z wyrazami podmiot, nauczyciel, ludzie, uczeń, autor, mężczyzna, uczestnik, kobieta, towarzysz, pracownik, postać, choć z frekwencją poniżej 30.

Natomiast w przypadku przymiotnika **kreatywny**[28] wyszukiwarka NKJP podaje 56 kolokacji. Największą frekwencję wykazuje połączenie z rzeczownikiem dyrektor (59 kolokacji), dalej są człowiek (40), osoba (36), podejście (26), destrukcja (24), sposób (19), dolina (18), działanie (16), działać (16), agencja (16), praca (16), rola (15), możliwość (13), pisanie (11), zdolność (10), pomysł (10), siła (10), zespół (10), edukacja (10), moc (10). Rzeczowniki osobowe w kolokacjach o wartościach między 10 a 5 to kobieta, pracownik, ludzie, piłkarz, nauczyciel, szef.

Korpus Języka Polskiego PWN to zbiór tekstów „książek, czasopism, druków ulotnych i akcydensowych «np. reklam, instrukcji obsługi, regulaminów, ulotek wyborczych», stron internetowych oraz tekstów mówionych"[29], w którym również znajduje się wiele współczesnych przykładów użycia omawianych słów. Oprócz połączeń typowych, zgodnych z uzusem, pojawiają się kolokacje zaskakujące, świadczące o nadużywaniu słów i biernym poddawaniu się modzie.

Wśród związków i grup syntaktycznych, których składnikiem jest wyraz **twórczy**, można spotkać następujące: twórcza wierność tradycji, klasa twórcza (w znaczeniu klasy społecznej twórców), twórcze popularyzowanie rozwiązań szkoleniowo-wychowawczych, twórcze wychowanie dzieci w rodzinie, twórcza rozkosz, twórczy wybuch, twórczy wybór, twórczy produkt, twórcze fryzjerstwo, twórczej szlachetności wina.

[26] Zarówno wyraz **twórczy**, jak i wyrazy współwystępujące mogą się pojawić w różnych postaciach fleksyjnych. Twórcy wyszukiwarki zaznaczają: „W językach bogatych fleksyjnie ortograficznie rozszerzone zapytanie może zwracać mało dokładne konkordancje, w których warianty fleksyjne są przemieszane z derywatami należącymi do innej kategorii części mowy". http://nkjp.uni.lodz.pl/help.jsp#skladnia_w_przykladach [dostęp: 24.07.2016].

[27] Źródło: http://nkjp.uni.lodz.pl/collocations.jsp [dostęp: 24.07.2016].

[28] Tamże.

[29] Przykłady użyć przymiotników **twórczy** i **kreatywny** w tej części artykułu na podstawie KJP PWN: http://sjp.pwn.pl/korpus [dostęp: 24.07.2016].

Równie zaskakujące bywają związki wyrazowe z przymiotnikiem **kreatywny**: kreatywna psychologia, kreatywna księgowość, kreatywna gospodarka, kreatywny wypoczynek, kreatywne światło, kreatywny zawód, kreatywny Nowy Jork, kreatywne miejsce. Wyraz **kreatywny** pojawia się zwłaszcza w tekstach promujących szkolenia, doradztwo zawodowe i personalne: kreatywny sposób kompensowania własnych braków, kreatywny sposób zwalczania frustracji, kreatywne zarządzanie konfliktem, kreatywne zarządzanie własnym czasem i życiem, kreatywny wizerunek klubu parlamentarnego. Tak jak twórcze jest fryzjerstwo, tak też kreatywne mogą być podejście do piłki czy sposób wyjścia z gitarowego grania w nowe rejony. Innowacyjny niewątpliwe, choć należałoby się zastanowić, czy logiczny jest związek: kreatywny aspekt pustki.

Podsumowanie

Komunikowanie się jest działaniem społecznym. Język jako narzędzie komunikacji ma charakter konwencjonalny, jest wynikiem pewnej umowy społecznej, najczęściej nieuświadamianej. Elementem owej umowy są także znaczenia słów, za pomocą których się porozumiewamy. Językoznawcy odróżniają znaczenie systemowe (informacje niesione przez kod) od znaczenia pragmatycznego (informacje wnoszone przez sytuację i wiedzę mówiących/piszących)[30]. Celem artykułu stało się zrekonstruowanie znaczeń leksykalnych słów kluczowych na podstawie źródeł leksykograficznych, ale także sięgnięcie do ich znaczeń tekstowych poprzez przytoczenie typowych połączeń wyrazowych zebranych w dwóch korpusach języka polskiego.

Przedstawione zestawienie definicji słownikowych i kolokacji słów **twórczy** i **kreatywny** (czasami także wyrazów pokrewnych i bliskoznacznych) miało w zamyśle autorki uświadomić ich źródła i bogactwo semantyki oraz różnorodność współczesnych użyć znacznie poszerzających ich zakres. Nawet wtedy, gdy słowa pełnią funkcję terminów, mają swe specjalistyczne definicje i pojmowane są oraz używane przez specjalistów danej dziedziny z właściwą jej precyzją, trzeba mieć świadomość, jakimi elementami semantycznymi są one nasycone, a być może obciążone w społecznym użyciu.

Postulatem badawczym pozostaje pogłębiona analiza znaczeń kontekstowych, zwłaszcza w tekstach z przełomu XX i XXI wieku, ich wpływu na ewentualną modyfikację znaczenia systemowego.

O potrzebie refleksyjnego stosunku do języka, którym się posługujemy, pisał Cyprian Kamil Norwid[31].

> Najmniej-bo znaną rzeczą, lub znaną najbłędniej,
> Bywa słowo. Nałóg je codzienny podrzędni
> I rozlewa jak wodę tak, że nie ma chwili
> Na globie, w której nic by ludzie nie mówili (…)

[30] Za: R. Grzegorczykowa, *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, wyd. 3, Warszawa 2001, s. 31.

[31] Nieco krótszy fragment tekstu Norwida wykorzystany został przez Aleksandra Brücknera jako motto w *Słowniku etymologicznym języka polskiego*. Patrz: https://polona.pl/item/1166518/2/ [dostęp: 23.07.2016].

I, gdy wciąż wszyscy mówią, mało kto się spyta,
Jaki też jest cel słowa? Jak słowo się czyta
W sobie samem?…[32]

Cytat ten, podobnie jak poniżej zapisane słowa współczesnego językoznawcy, Walerego Pisarka, najtrafniej oddają stanowisko autorki.

Komunikowanie polega na używaniu wyrazów. Ale używanie wyrazów nie jest celem samym w sobie. Nie używamy ich tylko dlatego, że brzmią pięknie lub uczenie, ale dlatego, że trafnie oddają, co chcemy wyrazić. Można powiedzieć, że komunikować skutecznie to właściwie używać odpowiednich wyrazów[33].

Bibliografia

Boryś W. (red.), *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005.
Długosz-Kurbaczowa I., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
Dubisz S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
Górski R.L., Łaziński M., *Typologia tekstów w NKJP, Reprezentatywność i zrównoważenie korpusu* [w:] A. Przepiórkowski, M. Bańko, R. Górski, B. Lewandowska-Tomaszczyk (red.), *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
Grzegorczykowa R., *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, wyd. 3, Warszawa 2001.
Karłowicz J., Kryński A.A., Niedźwiedzki W., *Słownik języka polskiego,* Warszawa 1902, wydanie fotooffsetowe, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1952.
Kołodziejek E., *Festiwal radosnych zakupów – moda językowa na tle współczesnych zmian kulturowych* [w:] *W kręgu polszczyzny dawnej i współczesnej*. Księga ofiarowana dr. hab. Kazimierzowi Długoszowi, profesorowi Uniwersytetu Szczecińskiego, E. Kołodziejek (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006.
Linde S.B., *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1808, wyd. 3 fotooffsetowe, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1951.
Markowski A., *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienie leksykalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
Pęzik P., *Wyszukiwarka PELCRA dla danych NKJP. Narodowy Korpus Języka Polskiego* [w:] A. Przepiórkowski, M. Bańko, R. Górski, B. Lewandowska-Tomaszczyk (red.), *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
Pisarek W., *Słowa między ludźmi*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2004.
Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1978.

[32] C.K. Norwid, *Rzecz o wolności słowa*, https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/rzecz-o-wolnosci-slowa.pdf [dostęp: 20.07.2016].

[33] W. Pisarek, *Słowa między ludźmi*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2004, s. 86.

Zgółkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny,* t. 18, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 1998.
Zdanowicz A. i in., *Słownik języka polskiego*, Wilno 1861, edycja elektroniczna: http://eswil.ijp-pan.krakow.pl/index.php [dostęp: 18.07.2016].

Netografia:

http://eswil.ijp-pan.krakow.pl/index.php [dostęp: 18.07.2016].
http://www.sjpd.pwn.pl/haslo/kreacja/ [dostęp: 18.07.2016].
http://www.sjpd.pwn.pl/haslo/kreacyjny/ [dostęp: 18.07.2016].
http://nkjp.uni.lodz.pl/help.jsp#skladnia_w_przykladach [dostęp: 24.07.2016].
http://nkjp.uni.lodz.pl/collocations.jsp [dostęp: 24.07.2016].
http://sjp.pwn.pl/poradnia/szukaj/kreatywny.html [dostęp: 20.07.2016].
http://usjp.pwn.pl/ [dostęp: 23.07.2016].
http://sjp.pwn.pl/korpus [dostęp: 24.07.2016].
https://polona.pl/item/1166518/2/ [dostęp: 23.07.2016].
https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/rzecz-o-wolnosci-slowa.pdf [dostęp: 20.07.2016].

Streszczenie

Artykuł jest próbą rekonstrukcji pochodzenia i znaczeń słów kluczowych konferencji, takich jak **twórczy**, **twórczość**, **kreatywny**, **kreatywność**. Rekonstrukcja owa dokonana została na podstawie najważniejszych polskich źródeł leksykograficznych, tj. słowników języka polskiego, słowników etymologicznych oraz danych pochodzących z korpusów języka polskiego.

Słowa kluczowe:

twórczy, twórczość, kreatywny, kreatywność, znaczenie, wyraz modny